

УДК 349.225

І.В. МАРЧЕНКО, Харківський національний університет внутрішніх справ

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ДИСЦИПЛІНУ ПРАЦІ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ

Ключові слова: дисципліна праці, законодавство про дисципліну праці, систематизація, джерела права, працівник, роботодавець, стимулювання взаємовідносин

Важливим аспектом у реформуванні трудового права України є реформування інституту дисципліни праці, як особливого фактора забезпечення якісно нових взаємовідносин між працівником і роботодавцем в процесі реалізації суб'єктивного права на працю. В науці трудового права об'єктивно визначилось, що трудова дисципліна – це сукупність правових норм, що регулюють внутрішній трудовий розпорядок і встановлюють трудові права та обов'язки сторін трудових правовідносин, а також види заохочення за успіхи в роботі та міри відповідальності за невиконання трудових обов'язків.

Трудова дисципліна поширюється на обидві сторони трудових правовідносин із метою їх узгодження у виробничому процесі. Дотримання, виконання і застосування правових норм про дисципліну праці в нинішніх умовах господарювання є досить актуальною проблемою, оскільки існування різних форм власності потребує чіткої регламентації взаємовідносин між працівником та роботодавцем.

Проблеми дисципліни праці були предметом дослідження у працях багатьох вчених, зокрема: А.А. Абрамової, М.Г. Александрова, О.Т. Барабаша, Б.К. Бегічева, Н.Б. Болотіної, К.М. Варшавського, В.С.Венедіктова, М.І. Іншина, П.Д. Камінської, С.І. Кожушко, І.Д. Копайгори, В.М. Лебедева, А.Р. Мацюка, А.Е. Пашерстника, П.Д. Пилипенка, В.І. Прокопенка, О.І. Процевського, Л.А. Сироватської, Н.М. Хуторян, Г.І. Чанишевої та ін. Однак в умовах

ринкової економіки і нових форм господарювання проблема дотримання дисципліни праці потребує свого поглибленого дослідження з метою підвищення ефективності суспільної праці, що може бути досягнуто також завдяки систематизації чинного законодавства про дисципліну праці та удосконаленню його окремих норм з метою їх більш ефективного застосування.

Саме цьому необхідно визначити загальне поняття систематизації нормативно-правових актів, яке включало б усі види та форми упорядкування законодавства. Такий підхід до проблеми дає змогу розробити єдині методи дослідження цього явища, встановити взаємозв'язок і взаємозалежність між різними формами та видами упорядкування законодавства, повніше розкрити закономірності явища, перебороти однобічність у дослідженні предмета, яка виникає у разі відсутності урахування зв'язку і взаємозалежності між різними видами та формами систематизації законодавства.

Систематизацію слід розглядати як діяльність, спрямовану на впорядкування, приведення до системи всього чинного законодавства або його частини [1, с.4], наприклад, законодавства про дисципліну праці. Її можна проводити в різних формах – залежно від практичних потреб пізнання, тлумачення і реалізації чинних правових актів.

Систематизувати можна правові норми, закони та підзаконні нормативно-правові акти. Треба визнати, що в правовій сфері систематизація права і систематизація законодавства виступають як взаємообумовлені та взаємозалежні види діяльності. Однак між ними існує й істотна відмінність. В процесі приведення права у відповідну систему впорядковуються правові норми, що визначають зміст права, а під час систематизації законодавства – закони та інші нормативно-правові акти, в яких закріплено ці правові норми і які становлять їх юридичну форму. Систематизація законодавства сприймається як особливий вид удосконалення нормативно-правових актів [2, с.25].

Метою систематизації може бути створення єдиного зведеного акта, що на основі загальних принципів вперше або по-новому буде регулювати певну галузь суспільних відносин. Іноді завданням систематизації є лише впорядкування чинного законодавства, без зміни його змісту, з найретельнішим аналізом нормативного матеріалу, з якого, наскільки це можливо, має бути усунуто все, що створює труднощі для застосування законодавства на практиці.

Залежно від мети користування чинними правовими нормами систематизація законодавства може бути різною. У практичній діяльності державних і громадських організацій виникає потреба в систематизації відповідної галузі права в логічній послідовності її складових правових інститутів. Інститут дисципліни праці, як сукупність норм чинного трудового законодавства, можна поділити на дві групи: загальне законодавство та спеціальне законодавство, які мають норми-доповнення, норми-винятки, норми-пристосування і знаходяться в різних джерелах права.

Систематизація законодавства з дисципліни праці стала досить необхідною у зв'язку з накопиченням великого масиву розрізнених нормативних актів, більша кількість яких характеризується суперечливістю та неузгодженістю термінології. Треба також зазначити, що правові норми, які діють в сфері забезпечення дисципліни праці розрізняються за змістом, формою, ступенем юридичної чинності, сферою дії тощо. Тому їх необхідно привести до певного нормативного порядку, тобто систематизувати. Це потрібно для того, щоб максимально полегшити процедуру дотримання, виконання і застосування правових норм, легко та швидко виявляти правові приписи, що пов'язані між собою і доповнюють один одного [3, с.493].

Розгляд суті, характеру і природи нормативно-правових актів з дисципліни праці в Україні дозволяє визначити такі його особливості. По-перше, нормативно-правове забезпечення дисципліни праці в Україні – це система загальних і спеціальних правових актів, у яких містяться норми, що регулюють орга-

нізацію забезпечення належного виконання трудових обов'язків. Це в деякій мірі упорядкований масив різноманітних за юридичною силою, формою і сферою дії нормативних актів, який має своїм загальним предметом регламентування відносин в сфері дисципліни праці. По-друге, нормативно-правове забезпечення дисципліни праці – не самодостатня система. Воно виступає як невід'ємна підсистема національного законодавства – відображає основні риси суспільного і державного устрою, закріплює принципові положення офіційної правової доктрини. Юридичну базу даного нормативно-правового забезпечення складають Конституція та закони України, норми яких затверджують основи правової політики. По-третє, даний різновид нормативно-правового забезпечення має низку своєрідних особливостей. Першою особливістю є його міжгалузевий характер, оскільки воно містить норми різних галузей права. Найбільше значення в ньому відіграють норми конституційного, адміністративного та трудового права. Другою особливістю є велика кількість нормативних актів, що регулюють найрізноманітніші аспекти і питання організації дисципліни праці. Третьою особливістю є те, що його масив, в основному й переважно, є результатом підзаконної нормотворчості. По-четверте, нормативно-правове регулювання дисципліни праці, з одного боку, зазнає впливу загальнонаціональної системи права, а з іншого – всередині означеного масиву законодавства з дисципліни праці складаються і свої залежності, зв'язки, взаємовпливи, що і викликає необхідність відповідної систематизації.

Під цим кутом зору слід вести мову про: а) нормативно встановлені види, властивості актів; б) про підпорядкованість, ієрархічність у відносинах між ними та їх нормами; в) змістовну характеристику і погодженість актів, що зумовлено єдністю чи комплексністю регулювання суспільних відносин; г) збалансованість окремих частин «нормативного масиву», похідну від рівнів прийняття рішень, багатоаспектності впливу на процеси, що регулюються; г) ціннісну орієнтацію всіх елементів системи нормативного забезпечення

[4, с.61]. Правильне розуміння цих зв'язків – ключ до пізнання реальних процесів, що відбуваються внаслідок нормотворчості у галузі системи актів з дисципліни праці, виявлення і подолання суперечностей, де є запобігання небажаних і закріплення позитивних тенденцій. «Вивчення суспільної практики переко-нує в тому, що дія загальних закономірностей розвитку права не виключає, а, навпаки, передбачає такий аналіз» [5, с.62].

Тому систематизація законодавства про дисципліну праці має на меті стабілізацію правопорядку в сфері трудових правовідносин, перетворення нормативно-правового регулювання на інструмент для забезпечення ефективності взаємодії між сторонами трудових правовідносин. Якщо до цього часу правове регулювання трудової дисципліни розвивалося в основному шляхом постійного удосконалення відповідальності за неналежне виконання трудових обов'язків, то систематизація як раз і повинна забезпечити пріоритет юридичного закріплення сучасних взаємовідносин працівника і роботодавця в процесі праці, реалізацію їх прав і обов'язків, а також посилення ролі стимулювання до бездоганного дотримання встановлених нормативних приписів.

Таким чином, на сьогоднішній день систематизацію законодавства з дисципліни праці необхідно провести для упорядкування нор-

мативних актів та вдосконалення правових норм, які регулюють дисципліну праці, при цьому чітко обґрунтувати критерії для його диференціації з метою більш ефективного використання в процесі праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гусев Ю. И. Теоретические проблемы составления свода законов Союза ССР (по материалам предметной систематизации советского законодательства в 1927–1930 гг.) : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / Ю. И. Гусев ; ВНИИСЗ. – М., 1973. – 22 с.
2. Опришко В. Ф. Загальнотеоретичні та практичні проблеми систематизації законодавства України / Опришко В. Ф. // Право України. – 1999. – № 12. – С. 25–30.
3. Общая теория государства и права / под ред. Д. А. Керимова. – Л. : Изд-во Ленинградск. ун-та, 1961. – 528 с.
4. Іншин М. І. Правове регулювання службово-трудова відносин в Україні : монографія / Іншин М. І. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – 393 с.
5. Мурашин О. Акти прямого народовладдя, їх система та класифікація / Мурашин О. // Вісник Акад. правових наук. – 2000. – № 1. – С. 61–68.

Марченко І. В. Систематизація законодавства про дисципліну праці як важливий чинник його ефективності / І. В. Марченко // Форум права. – 2014. – № 1. – С. 347–349 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_1_61.pdf

Розглянута необхідність проведення в сучасних умовах господарювання систематизації нормативних актів про дисципліну праці як важливого чинника з регулювання взаємовідносин між працівником та роботодавцем в процесі праці.

Марченко И.В. Систематизация законодательства о дисциплине труда как важный фактор его эффективности

Рассмотрена необходимость проведения в современных условиях ведения хозяйства систематизации нормативных актов о дисциплине труда как важного фактора регулирования взаимоотношений между работником и работодателем в процессе труда.

Marchenko I.V. Systematization of Legislation about Discipline of Labour as Important Factor of His Efficiency

The necessity of lead through for the modern terms of ménages systematization of normative acts about discipline of labour as an important factor of adjusting of mutual relations between a worker and employer in the process of labour is devoted.